

Telšių ješiva šiandien – muziejinė erdvė, skirta liudyti Telšių žydų bendruomenės istoriją

Donata KAZLAUSKIENĖ

Nuotraukose (nuo viršaus): Telšių ješivos (buvusios žydų aukštosios mokyklos) pastatas 2023 m. žiemą; tarpukario metais išleistas atvirukas su Telšių ješivos vaizdu

2023 m. rugsėjo mėnesį Žemaičių muziejaus „Alka“ padalinys Telšių ješiva atvėrė lankytojams duris kaip muziejinė erdvė, skirta istorinei Telšių žydų bendruomenei pristatyti.

Telšius dėl išskirtinio mokslo lygio Telšių ješivoje XIX a. pab.–XX a. pr. galime vadinti ne tik Lietuvos, bet ir Rytų Europos religingų žydų edukacijos ir mokslo centru. Antrojo pasaulinio karo metais, sovietams pirmą kartą okupavus Lietuvą, Telšių ješiva,

kaip ir kitos žydų bendruomenės religinės institucijos, buvo uždaryta, tačiau pats ješivos vardas ir mokymosi tradicija perkelta į JAV (ten iki šiol Klivlande tebeveikia Telšių vardą turinti ješiva). Telšių ješivos mokymo metodą taiko ir mokykla Izraelyje.

Žemaičių muziejaus „Alka“ fonde saugomas eksponatas-atvirukas su Telšių ješivos pavadinimu bei Izaoko Alperovičiaus sudaryta Atminties knyga „Telšiai“, kurioje rašoma apie Telšių ješivą. Atminties knyga „Telšiai“ buvo išleista Izraelyje 1984 m., o 2022 m. jos pagrindu į lietuvių kalbą išversti tekstai ir išleista „Telšiai. Atminties knyga“ (sudarytoja ir mokslinė redaktorė dr. Lara Lempertienė).

Telšių Išdinės gatvėje išlikęs pastatas mena ješivos „auksinių laikų“ istoriją. Jo muziejinėje erdvėje pristatomas negausiai išlikęs, tačiau itin reikšmingas Žemaičių muziejuje „Alka“ saugomas judaikos paveldas: buities daiktai, religiniai reikmenys, dokumentinė medžiaga.

Lietuvos nacionalinės Martyno Mažvydo bibliotekos Dokumentinio paveldo tyrimų departamento Judaikos tyrimų centro vadovė dr. L. Lempertienė atkreipė muziejininkų dėmesį į tą faktą, kad ilgą laiką Lietuvoje vartoto žodžio „ješibotas“ šaltinis yra Rusijos caro administracijos dokumentai, kuriuose pateikiant žinias apie žydų institucijas buvo rašoma nekorektiškai transkribuota žodžio „ješiva“ (hebr. *yeshivot* reiškia *ješivos*) daugiskaitos forma „ешибот“. Žodis „ješibotas“ nukeliavo ir į kai kuriuos tarpukario Lietuvos dokumentus. Jis visiškai nevartotinas šiuolaikinėje judaikoje ir žydų kultūros paveldo išsaugojimo be sklaidos strategijose. Akcentuotina ir tai, kad žodis „ješiva“ lietuvių kalboje rašomas iš mažosios raidės, kaip ir mokykla, bažnyčia ir kt. Angliškas terminas taip pat yra „yeshiva“, o ne „ješibotas“.

Kultūros vertybių registre (KVR) ilgą laiką Telšių ješivos pastatas vadintas „ješibotu“. Miesto bendruomenė kreipėsi į Kultūros paveldo departamentą prie Kultūros ministerijos, kad pavadinimas būtų tinkamai pakoreguotas. Tai jis netrukus ir padarė.

Telšių ješivos pastatas atkurtas pagal ikonografinius šaltinius. Po atliktų statinio tvarkybos darbų (jie vyko 2019–2020 m.) KVR buvo patikslinti šio pastato apskaitos duomenys (jo pavadinimas, vertingosios savybės) ir naujai apibrėžtos teritorijos ribos. Minėto objekto apskaitos dokumentacija ir kita informacija viešinama KVR (adresai: <https://kvr.kpd.lt>) – pavadinimas „Telšių ješivos pastatas“.